

(המשך מעמוד 97)

יכול לומר היכן היה ההכרז, הצבע והצורה לא שונה, אך לפתע מבורל היה מכל החדר כולו, מושך את העין, בלי שייראה כך לכאורה... שוב לא עניתי על הצלצולים, שוב לא רציתי להגות שם, לא את שמי ולא שים שם אחר, לא רציתי עוד לשמוע את קולי, לא רציתי עוד אפילו לשכב במיטה ליד הדבר הזה. איראו עובתי את הכית, את העיר, את הארץ, ובאתי להשתקע כאן. הדבר היה לפני אחת-עשרה שנה..."

פרט פיקנטי הוא החפיפה שבסיפורו של אסליו. הפרק העוסק בהילדסהיימר קרוב לפרק העוסק בעמוס קינן הצעיר, שבי עבודותיו הראשונות, כמו חיבר סקיצות מעולות לואנר הכתיבה האבסורדית נוסח הילדסהיימר, ז'אנר שאט אט התמעט לו ברבות השנים, וחבל.

אין פיק שאם הילדסהיימר היה קושר

יורם ומימור מעל בימות ההיסטוריה

את חייו במערכות התרבות של ישראל, היה עשוי להפוך לסאטיריקן מצליח, והיה יורה את חיזיון באחד ממדורי עיתונות הצהריים, עד שהיה מאבד את כל תחושתו, כפי שאירע לכמה כלישרונות מעולים שהחלו להתפתח בארץ-ישראל של שנות הארבעים, ואשר התאבדו להם התאבדות תרבותית במדינת-ישראל של שנות החמישים.

מטמור

במחצית הראשונה של חודש יוני 1975, בכפר דיגינס פורטוגאלי, נמצא מת מ" שבץ-לב, ליד האמבטיה, הסופר והמחזאי הישראלי-לשעבר יורם מטמור. שרשה ימים היתה גופתו מוטלת בבית הבודד, מבלי שאיש התעניין בגורלו. מותו של מטמור היה אופייני לחייו.

מטמור היה סופר ומחזאי של סיפור הדורי-האבוד של תש"ח. הוא נולד ברוי מניה (1925), שירת במלחמת-העולם השניה בציה-הבריטי, ובמלחמת-השחרור השתתף בקרב על ירושלים. היה האנטי-טיפוס של לוחם מלחמת-השחרור, כפי שזה הוצג בעטם של סופרי הפלמ"ח במשך עשרי שנים.

בשנת 1956 העלה מטמור על קרשי התיאטרון הקאמרי את מחזהו מחזה ויגל, שגיבורו המרכזי הוא דני קרש, המביא את סיפור בני-דורו מוותי אחרת. זווית של צעירים שעשו את כל המוטל עליהם, שירתו את האידיאות של הוריהם, ונוצלו לצרכי המילחמה, ולבסוף הושלכו אל החיים במדינה שלא כך דמינו אותה. מטמור הכניס בפי גיבוריו את הבשורה המהירידי: "...בצעירים איטיים הם יורם דרם מעל כמות ההיסטוריה, עייפים, מלוכלכים מרם ועפר, רעפים לשלוה, פרוצים, שרופים, נושאים צלקות כנשי-מוח..."

בראשית שנות השישים נואש מטמור מהחברה הישראלית והמערכת התרבותית הנלווית אליה. מערכת שטרחה דר-חות אותו ולהתעלל בו, בשל ראייתו השונה את הדברים. הוא החליט לקשור את גורלו בלשון אחרת. מטמור יצא ללונדון, שם כתב במשך

שנים אחדות את סיפורו האחד והיחיד, שהוא גם סיפורו של הדור כולו. סיפור הדור האבוד של תש"ח. הספר ראה אור בהוצאת ויינפלד את ניקולסון בשם המכשיר, וזה למעשה אמריקאית בשם מהו אני? בהמכשיר, אשר עד היום לא נמצא מו"ל ישראלי שטרם לתרגמו אל פרסמו בעברית, מתאר מטמור את גיבורו, זוטא, שהגיע ארצה כילד ממזרח-אירופה, טרם השואה, ואשר מוצא עצמו עד מהרה כלוחם מחתרת כנגד השיל"טון הבריטי. זוטא של מטמור הוא תעורר בת של משורר ופילוסוף, המוצא נידם בהתחנות למעין דודו'ואן ארצישראלי. סיפורו של זוטא הוא סיפורה של קבוצת האנשים אשר כונתה בשנות החמישים בשם הבהימה הירושלמית. גיבורי קפה עטרה וקפה ניצו. ניתן לאתר בגלריית הדמויות של המכשיר דמויות מפתח רבות של ניצולי הפלמ"ח ומלחמת-השחרור. מעבר לכל אלה, הרי שהמכשיר הוא כפר עצוב, למרות ההברקות הציניות הנושיות בינות לעמודיו.

צבר

פרשה מעציבה לא פחות מפרשת חייו ומותו של יורם מטמור, בארץ ובנכר, היא פרשת חייו בארץ ובנכר של "עין צבר". צבר, מי שייסד בעבר ההזנק ז'אנר מיוחד של סאטירה ישראלית, אשר מאז ועד היום איש טרם הצליח להתעלות מעליה, הפך עם השנים עבר לראייה

מטמור: המכשיר זוטא ניצול הפלמ"ח

הסאטירית, העוקצנית והאידיאולוגית, אשר הינתחה אותו לחיות זה למעלה מתריסר שנים בארץ אחרת ובתרבות רחוקה.

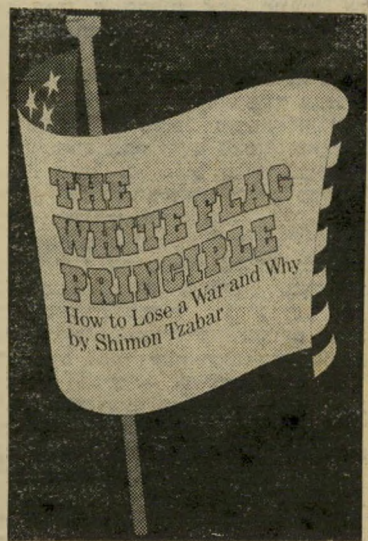
טרם עזיבתו את הארץ פירסם מער שירה מהמעולים שראתה השירה העברית, הצליח לפצח את חלומם של יורם שוררים, וזאת במציאת נוסחה של לשון פשוטה, לשון שהניבה חרוזים כמו: "תקופה פילואוליתית / עירן הקרחונים / מאה שחורה / יובל העגלונים / שנה מעוברת / עונת המלפפונים / יום האם / שעת האפס. / דקה אחת של דומיה / / אהנו / עומדים דום / לזכרו / של נאדי. / או שיר-שחור-שחור, אותו מג"ס צבר במילים: "אני עומד לפני הבית שלה עם הלשון בחוץ / מטפוצץ. / אני מת כאן עכשיו על אשה. לנפר את העין ולנגוע / כל ילד ברחוב צבר עבר / העצים מתכופף בצמא, גם עלים / גיזק מטפס... // אני עומד לפני הבית שלה עם הלשון בחוץ / רוצה לשתות ערק / לאכול גבינה מפריחה, פרטן עבור של, ויתים ירוקים / אבוקדו. / לישון על מזרון משופשף, לגרד את העור מיתר / לשמו את נגלל השיניים, למתוח מיתר עוד משם / לרדוף את העיר במקל מסיק / ארבים / אם נלך אנו טנינו כיחד נכרה עם הארץ הירוקה..."

אלא ששימועון צבר לא נועד לשבת בחבר משוררים, כבית-קפה ברחוב דינו-

גוף, וללהג דברי שירה. הוא היה בכתיבת איש ספרות ויצירה (צבר נחשב בעבר לאחד מן הרשמים המעולים ביותר בישראל), המונחה על-ידי ערכים פוליטיים, ולא כאן המקום לבחון את הצדק או אי-הצדק שבהם. בתקופה שלאחר מלחמת ששת-הימים החל צבר בפעילות פוליטית; תחילה בארץ, ואחר-כך בחוץ-לארץ. פעילות זו הביאה אותו להדי ניתוק מוחלט מכל המתרחש בישראל.

אלא שצבר עסק בימי גלותו הראשונים בכתיבת יוצא-דופן, אותו כונה בנוסחו העברי הראשון תורת המפלגות ו/או כיצד לנחול מפלה בקרב ולפסיד את המלחמה. במשך למעלה מארבע שנים חיבר בלונדון עבודה ספרותית-פוליטית סאטירית, תחת הכותרת עיקרון הדגל הלבן. שראתה אור בשנת 1972 באנגליה ובארצות-הברית, ואחר-כך תורגמה לצרפתית ולאטלקית. וזכתה לביקורות מדי הימות בלה-מונד ובעיתונות האיטלקית. עיקרון הדגל הלבן, שראשי-הפרקים שלו פורסמו בעברית תחת הכותרת תורת המפלגות, מביא מערכת של עקרונות העשויה להדהים את הישראלי של שנת 1980 בשנינות ובריאות שבה: "כיצד לנהל מדיניות חוץ כושלת... כיצד למר בט כלכלה בריאה... כיצד לערער אשיו-תייה של הכרה מליכרת... כיצד לאמן צבא שיפסיד בקרב... אוטונומוס/אוה ואו-פוסט/אוה... 14 איפנים לשמורת נמיר כית המוראל הלאומי... כיצד לייצר פא-ניקה... כיצד להתאושש מהצלחות מיקר-ריות... כיצד לשמור על גחלת התכופ-תנות... איך להניף דגל לבן, וכיצד לתפור דגל לבן מרגלים אחרים... איך להחיות את הידיום של המעלה הרבה זמן מבלי להתעייף... מכם חתימת כתב-הכני-עה... איך ללכת לשכי במצב-רוח מוכ... 32 דרכים כדי להנעים שהיתך כשכי... כיצד לנהל את ההגנה במישפט פושעי מולחמה... כיצד לעשות חיים תחת עול הכיבש הזר..."

עיקרון הדגל הלבן הוא למעשה חייו בר של אידיאולוגיה סאטירית מהממת

צבר: המפלות כיצד להפסיד ומדוע

לז'אנר הספרותי בנוסח מילכוד 22. הרעיון המנחה את צבר הוא בעל השלכות מדיניות ישראל לכלל שהחברה הישראלית עברה מאז מלחמת ששת-הימים. בנוסח: "אלף שנות עצמאות, אלף שנות תהילה ונצחונות כלתי פוסקים, הביאו את העם היפאני לסף של ניוון חברתי ומפוי מוחלט. המפלה שוכנו לה הפיא-נים מידי בעלות-הברית ריפאה אותם - כמו נגיעה במקל קסמים - מכל חולשי-יהם: הקיסר יתן על שילטונו המוחלט לט והאלוהי; הדת הקנאית והטוטאלית החולפה בסוכנות; השילטון הפטרי-ארכלי פשט את הרגל; האשה זפתה לשויוון בפני החוק; האצולה התקופה, המכריות והמפגרת, פינתה את מקומה לבורגנות התקופה, האמזרית והמתקדמת.

* Shimon Tzabar: The White Flag Principle, How to Lose a War and Why, Simon & Schuster, 147 pp.

שיום ניצחון ואפילו הגדול ביותר לא היה מעניק לעם היפאני את התמורות החיוביות האלה. להיפך, הניצחון היה מאחד את הריאקציה ומחוק את כל התכונות השליליות של מיטמר יצוב וחרה אכולת שביעות רצון עצמית..."

פרק שעשוי לרתק את יועציו של שר-האוצר יגאל הורביץ הוא הפרק כיצד לחטט כלכלה בריאה. שם מציג המחבר ראייה רחבה מאוד של עולם הכלכלה: "כשהכלכלה נמצאת במצב של אינפלציה, אומרים המומחים שהמצב רע מאוד וקרוב לקטסטרופה, ואם לא ייעשה משהו להציל את הכלכלה מהאינפלציה, תבוא המדינה לידי פשיטת רגל. השישואלים מה אפשר לעשות כדי להציל את המדינה מפשיטת רגל, עונים המומחים שיש רק תרופה אחת לאינפלציה והיא הרפליציה..." וכאן בא צבר עם נוסחה-מפתח מדהימה לפיתרון כל בעיות הכלכלה: "הכפייה והכפייה של המטבע, ז'א שטר הכסף של ימינו, הוא כידוע שטר כסף אחר. הכפייה של שטר הכסף האחר הזה, הוא כידוע שטר כסף אחר. אבל, לא השוב כמה שטר-כסף

שמעון צבר

כיצד לתפור דגל לבן מדגלים אחרים

מכסים ומהווים כמים זה לזה. בסופה של השרשרת, הכפים והכפיו האמיתי למטבע הוא הזהב שאותו קונים בשמרותי כסף המכוסים על-ידי עצמם שהושגו על-ידי מכירת המוצרים שמיצרת המכיר. כל זמן שהזהב משמש, אפילו בעקרי-פיו, כמים לשטר-כסף, אין סיכוי להי-פטר מהמכונה היצרנית. סיכוי מזה קיים רק אם מחליפים את כמים המטבע מזהב לברזל..." ואת הצגת הרעיון המדהים הזה, מנאר צבר: "ברגע שהברזל ישמש כסיכוי היקף לשטר-כסף המהלכים במדינה, יעלה ערכו ומחירו של הברזל הגל-מי על ערך המכונה העשויה ממנו ואז - אפשר לסמוך בלב שלם על התעשיינים שייעשו מה שצדאי להם: יחפכו את המכונה היצרנית לברזל גלמי וימכרו אותו בשיק השחור במחירים מופקעים..." וכך ממשיך צבר בניפוץ סדרות שלמות של פרות-קדושות, של החברה המערבית, ישראל והעולם כולו.

אחרית

מכנה משותף העובר לאורך ולרוחב עבודותיהם של מרבית היורדים מעיד כאלף עדים על הכאב והיגון שאנשים אלה השקיעו בחברה הישראלית ועל הי-תיקווה שנגזרה. אלא שלרשימה קצרה זו מצטרפים עוד מחברים, שחיברו בעבר וחדלו לחבר. כמו אסיהו ז'הבי, שליח הארץ מזה שנות דור בשבדיה, שפירסם סיפורים מעולים; אמיתי עציני, שהוא פור-פסור לסוציולוגיה מהמכובדים שבעולם; חיבר בצעירותו הישראלית סיפורים מרת-קים; יוסף ועדיה, מאנשי אל"ף. כל אלה נידחו מהארץ בשל הפוליטרקוים והי-סגירות של שנות החמישים. יעקב לינר, והפגאנז הינדסהיי-מר, יורם גלמור, שימועון צבר ועוד רבים היו מסוגלים להעניק עוצמה לעשייה התרבותית בישראל, ובימים אלה של חשי-בוניפשי, זה אריל הומן להבין את מישהו העבר ולמנוע חזרה עליהם בעתיד.